

ÅRSRAPPORT 1993

del 1

Telemark Botaniske Forening

Forsiden:
Bittergrøn,
Chimaphila umbellata,
som vi var heldige
å få se på Øland.

Kongsbregne,
Osmunda regalis,
som vi var
heldige å få se
på Sørlands-turen.

Året som er gått...

Nå har oktober måned kommet med høstfarger og mørke kvelder. Da er det tid for TBFs årsmøte og årsrapporten skal skrives. Da er det på tide å ta et tilbakeblikk.

Det har vært et rikt botanisk år både i TBF og spesielt i naturen. Med en relativt fuktig sommer på våre kanter, ble det frodig og artsrikt. Også Öland viste seg frodigere enn på 30 år til vår sommerekskursjon.

Oppslutningen om foreningens aktiviteter har vært variabel. Møtene er populære og hyppigheten med ca. et møte pr. måned anses som gunstig. Vi har hatt spennende foredrag både av egne medlemmer og fra inviterte, og temaene har variert fra Canadas villmark, via norske fjellplanter, kystplanter og sopp, til våre hjemmlige turer og ekskursionsjoner.

Oppslutningen om turene har vært i gjennomsnitt under ti personer, og noen av turene har vært helt nede i 3 deltakere. Dette skulle tilsi at turtilbudet med fordel kan reduseres. Det ser ut til at medlemmene primært foretrekke blomsterrike turer i sitt eget hjemdistrikt, og at helgeturer til fjernere lokasjoner primært lokker "den harde kjerne".

Men dette må ikke iveskygge at turene har vært svært trivelige og flere av dem har også vært meget rike botanisk. Spesielt må vi trekke fram helgeturene som det i år har vært fire stykker av, alle meget utbytterike for dem som deltok. Alle turene ble arrangert, med unntak av turen til Froland som måtte avlyses på grunn av snøforholdene i vestlige fjelltrakter. Sommerekskursjonene til Öland var også fantastisk, både botanisk, værmessig og sosialt. Arrangementskomitéen har gjort en utmerket jobb.

TBF har også i år forsøkt å gi tilbud av mer faglig art. Medlemmene har vist liten interesse for dette. Det ble arrangert et mosekurs i august, som var sammensatt at turer i vårt eget hjemdistrikt og teoretiske kvelder på Mule Varde. Oppslutningen var desverre minimal, selv om vi kunne lokke med Harry Andersson fra Kungälv som faglig veileder. Det ble også sendt ut tilbud om soppsakkyndighetskurs med så godt som ingen påmeldinger.

Ellers må alle med verv i foreningen berømmes for insatsen. Møte-tilrettelegging, floraatlas-arbeid, turplanlegging og alle andre større og mindre oppgaver har blitt utført med stor entusiasme og pågangsvilje. Styret har også, til tross for flere forstyrrende uforutsette begivenheter i løpet av året hos medlemmene, drevet foreningen i henhold til årsplanen. Alle fortjener en stor takk for insatsen.

Årsmøtet 1992.

Referent: Priscilla Hansen.

Norsk Botanisk Forening. Telemarksavdelingen
Telemark Botaniske Forening

REFERAT FRA ÅRSMØTET 1992
23.10.92 - Badeparken Hotell, Langesund

Saksliste

1. Valg av dirigent og referent
2. Styrets beretning
3. Årsrapport fra Larvik lokallag
4. Regnskap
5. Eventuelle melding og regnskap fra NBF
6. Eventuelle forslag til NBFs årsmøte
7. Forslag til TBFs årsmøte
8. Valg
9. Eventuelt

Det var 36 medlemmer tilstede.

Møtet ble åpnet kl.1845 av Karl Eriksen. Karl ble valgt til dirigent og Priscilla Hansen til referent.

Karl leste opp styrets beretning, som kunne fortelle om stor oppslutning om foreningen, bra økonomi, og et rekordantall med møter, turer og kurs i det året som var gått siden årsmøte 1991. Medlemskapet holder seg stabilt med over 260 medlemmer. Beretningen ble godkjent ved applaus.

Årsrapporten fra Larvik lokallag hadde vi ikke mottatt enda.

Alle fikk en kopi av regnskapet, og Olaf Svendsen ba om kommentarer. Ingen hadde spørsmål eller innvendinger. Underskuddet for året på nesten 3500 kr. ble ikke regnet som faretruende, andre aktiva tatt i betraktning, og regnskapet ble godkjent ved applaus.

Karl leste så opp årsberetning og regnskap fra Norsk botanisk forening, og begge ble godtatt ved applaus. Kopier av forslag til nytt hovedstyret

ble delt ut. På kort varsel hadde TBF klart å stille opp med fem medlemmer, og Larvik lokallag med en, som var villige til å medvirke. Også dette forslag ble godkjent ved applaus. Det nye styret i NBF er:

Formann:	Roger Halvorsen
Sekretær:	Anne Borander (Larvik lokallag)
Kasserer:	Arvid Werner (Østlandsavdelingen)
Styremedlemmer:	Karl Eriksen Thor Wiersdalen
Varamedlemmer:	Anne Vinorum Charlotte Bakke

Det var ikke kommet forslag til NBFs årsmøte, men vi fikk beskjed om at Blyttia-abonnement økes med kr.10,- og kontingentandelen til hovedforeningen med kr.5,-.

Derfor ble det stemt over forslag om å øke kontingenten til TBF som følger:

A-medlemmer med kr.20,-C-medlemmer ingen økning
B-medlemmer med kr.10,-D-medlemmer med kr.5,-

Forslaget ble enstemmig godkjent.

Så leste Harald Stendalen opp valgkomitéens forslag, som ble enstemmig godkjent. Ingen hadde sagt seg villig til å bli formann, så styret består av fire styremedlemmer og kasserer. Listen er som følger:

Styret

Styremedlem	Charlotte Bakke - ny
Styremedlem	Priscilla Hansen - gjenvalg
Kasserer	Olaf Svendsen - gjenvalg
Styremedlem	Roger Halvorsen - gjenvalg
Styremedlem	Bjørn Erik Halvorsen - gjenvalg

Turkomitéen

Formann	Bjørn Erik Halvorsen - gjenvalg
Medlem	Øyvind Skauli - gjenvalg
Medlem	Thor Wiersdalen - gjenvalg

Listera - redaksjonskomitéen

Anne Vinorum - gjenvalg
Priscilla Hansen - ny
Thor Wiersdalen - ny

Roger Halvorsen - gjenvalg

Møtekomitéen

Randi Bøhle - gjenvalg

Lillemor Abrahamsen - gjenvalg

Olga Hansen - gjenvalg

Nina Lervik - ny

Flora-atlas

Kjell Thowsen - gjenvalg

Revisor

Oddveig Skifjeld - gjenvalg

Valgkomitéen

Karl Eriksen - formann - ny

Odd Magne Langerød - ny

Torbjørn Skifjeld - gjenvalg

Årsrapporten ble så delt ut - i år på hele 64 sider!

Under eventuelt tok Roger ordet med noen tanker om programmet til NBF. Noe under en fjerdedel av Norges organiserte botanisk interesserte er medlemmer av TBF. Kanskje andre enn Oslo-området bør få tilbud. Hva med en rundreise i Telemark - eller Grenland?

Thor takket Bjørn Erik for kjempeinnsats ved å produsere årsrapporten, og Priscilla takket Karl for innsats som formann.

Vi noterte med sorg at to av våre medlemmer var gått borte i år, Ole Gabriel Lima fra Stavanger og Solveig Sundsbarm Amundsen fra Skien.

Møtet ble hevet kl.19.30.

Floraen i Akershus

Referent: Bjørn Erik Halvorsen.

Jan Wesenberg begynte sitt foredrag med å fortelle litt om biotopene som særpreger Oslo og Akershus. Dette er det tettest befolkede området i vårt land. Dette gir forurensning både fra bileksos og fyringsanlegg. Områder som i tidligere tider ble benyttet til jordbruksformål, er nå i stor grad nedbygget og strandsonene er lagt ut til rekreasjon, industri og veianlegg.

Oslo-området inneholder et stort område med kalkfjell. Dette er nesten i sin helhet nedbygget av boliger. Men det finnes spredte kalkområder helt opp til Mjøsa, som fremdeles er godt bevart. Området inneholder betydelige skogsområder, som for en stor del blir utnyttet etter noderne skogbruksprinsipper. Området bærer også botanisk sett preg av lang bosetning ved at mange innførte arter har spredd seg og dannet egne viltvoksende bestander.

Jan Wesenberg viste nydelige bilder av planter som var spesielle for området og supplerte med en rekke utbredelseskart. I dette referatet vil det føre for langt å nevne alle de artene som ble vist. Men en del av dem vil jeg ta for meg.

En innført art er kjempesenep (*Sisymbrium altissimum*) som har fulgt med på lasset ved innførsel av korn. Veivortemelk (*Euphorbia esula*) har spredd seg langs grøftkantene. Hundetunge (*Cynoglossum officinale*) er en innført art som har vokst i Oslo-området i lange tider. I kalkområdene kan man finne den sjeldne grådodra (*Alyssum alyssoides*).

Det er sparsomt med orkidé-arter i Oslo-området, sett i forhold til vårt eget fylke. Man kan finne rødflangre (*Epipactis atrorubens*) på Malmøya. Det finnes sprette forekomster av vårmarihand (*Orchis mascula*), f. eks. på Ekeberg og Knottblom (*Microstylis monophyllos*) finnes på myrer i Nordmarka.

Bakkeklover (*Trifolium montanum*) finnes på Hovedøya. Hjorterot (*Seseli libanotis*) er vanlig i Oslo. Dvegtistel (*Cirsium acaule*) trodde man lenge var utdødd i Norge, inntil man fant en forekomst på Ulvøya. Oslosildre (*Saxifraga osloensis*) finnes i indre Oslofjord. Hvitmure (*Potentilla rupestris*) har én forekomst i Oslo og én forekomst i Asker. Oslo-spesialiteter er også lodnefiol (*Viola hirta*) og smaltimotei (*Phleum phleoides*).

En art som er truet i hele Europa er Flytegro (*Luronium natans*). Den har en forekomst nord for Oslo. Vi så eksempel på hvor meningsløst grådig en botanikker i gamle dager hadde forsynt seg denne planta til sitt herbarium. Russehumleblom (*Geum aleppicum*) er en nykommer og er blitt utnevnt til Grünerløkkas bydelsblomst.

Axel Blytt laget en lokalflora for Christiania og omegn. Denne har Finn Wischmann oppdatert slik at den kunne danne grunnlag for et floraatlas. Oslo er godt kartlagt botanisk, men det meste av materialet ligger nedstøvet på Botanisk Muséum. Floraatlassen er i hovedsak basert på dataregistrering av herbariemateriale (lite ekskursjoner). Man kan abonnere på utbredelseskart. Således kan et kart tegnes ut i løpet av 10 minutter.

Det er laget egen kryssliste med latinske og norske navn for Oslo og Akershus. I alt er 1730 ulike arter kjent fra distriktet. Disse i sin tur gruppert etter ville arter, gamle ugress, nye planter og hybrider. Man har kartlagt utbredelsen til 174 arter. På sikt ønsker man å øke dette antallet til ca. 480 arter. Man benytter 1 km-ruter og markerer alderen på funnet ved ulike tegn.

Vi fikk se en rekke utbredelseskart. Disse kan man gruppere etter markante utbredelsesmønstre.

En gruppe er de kulturpåvirkede artene. Disse er i sterk tilbakegang på grunn av omlegging av husdyrhold, mindre slått og mindre beite. Eksempler på dette er solblom (*Arnica montana*), enghaukeskjegg (*Crepis praemorsa*), krusfrø (*Selinum carvifolia*), maria nøkleblom (*Primula veris*), nattfiol (*Platanthera bifolia*) og grov nattfiol (*P. chlorantha*). Grov nattfiol er for øvrig den vanligste av disse to i Oslo-området.

En annen gruppe er kystplanter. Noen av disse er tørkekrevende slik som steinstorkenebb (*Geranium columbinum*) og blåstarr (*Carex flacca*). Lundkarse (*Cardamine impatiens*) finnes i skogholt i indre by. Lodneperikum (*Hypericum hirsutum*) finnes på moldjord i edelløvsog. Rome (*Narthecium ossifragum*) vokser i fuktige åstrakter. Ellers kan nevnes bjønnkam (*Blechnum spicant*), pors (*Myrica gale*), knegras (*Danthonia decumbens*) og klokkelyg (*Erica tetralix*).

Isidalen i Bærum er et område med frodige fuktige oreskoger. Dette området har dannet grunnlag for et eget begrep i Oslos botaniske kretser, nemlig Isidalsarter. Her finnes ramsløk (*Allium ursinum*), gulveis (*Anemone ranunculoides*), blankstorkenebb (*Geranium lucidum*), junkerbregne (*Polystichum braunii*), sanikel (*Sanicula europea*), myske (*Galium*

odoratum) og skogstarr (*Carex sylvatica*).

Dvergbjørk (*Betula nana*) finnes på høyereliggende myrer. Man kjenner til enkelte funn av fjellmarikåpe (*Alchemilla alpina*). Man har gamle forekomster av grønnkurler (*Coeloglossum viride*) ved sjøen i Asker. Grønnburkne (*Asplenium viride*) har forekomster i kalkområdene.

Som eksempler på østlige arter kan nevnes finnmarkspors (*Ledum palustre*), granstarr (*Carex globularis*), veikstarr (*C. disperma*) og blystarr (*C. livida*). Doggpil (*Salix daphnoides*) finnes ved Vorma. Bleikfiol (*Viola persicifolia*) finnes ved Øyern.

Dalfiol (*Viola selkirkii*) vokser i mørk granskog. Det finnes gamle funn av denne i Oslogryta. I nyere tid er den funnet i Maridalen. Man har eldre funn av bittersøte (*Gentianella amarella*) på beitemarker i Oslo. Bittergrønn (*Chimaphila umbellata*) har man fremdelse i Oppegård. Dverggyllen (*Centaurium pulchellum*) er nesten utryddet fra distriktet. Jordbærkløver (*Trifolium fragiferum*) og pølstarr (*Carex mackenziei*) er sansynligvis utryddet.

Ekebergskrånningen er sydvendt og har grunnfjell med rikt sigevann. Her finnes berberiss (*Berberis vulgaris*), slåpe (*Prunus spinosa*), fagerrogn (*Sorbus meinichii*) og rognasal (*Sorbus hybrida*). Ellers kan ekebergskrånningen by på store forekomster av drakehode (*Dracocephalum ruyschiana*). Andre arter er bakkefiol (*Viola collina*), kanelrose (*Rosa majalis*), knollmjørdurt (*Filipendula vulgaris*) og legesteinfrø (*Lithospermum officinale*).

Det var en allsidig og spennende framstilling av floraen i Oslo og Akershus Jan Wesenberg ga oss denne kvelden.

Gran-
starr

JEG VELGER MEG...

Tirsdag 24. november 1992.

Behagården.

Referent: Priscilla Hansen.

Vi var 20 som var tilstede ved årets "Jeg velger meg" møte. Tre medlemmer hadde sagt seg villige til å presentere et selvvalgt tema - Thor Wiersdalen med planter i og ved ferskvann, Karl med en orientering om erteblomstfamilien, og Roger med mølleplanter.

I og ved Ferskvann

Thor åpnet med en serie planter som mange ikke legger merke til en gang, unnselige som de fleste er, uten flotte blomster, men allikevel interessante. Han kunne fortelle om betydningen av de latinske navn, noe som hjalp godt til å se det særpregede ved de forskjellige arter og slekter.

Først kom dunkjvelene: bred (*Typha latifolia*) og smal (*T. angustifolia*), etterfulgt av Sparganium-arter: fjellpiggnopp (*S. hyperboreum*), småpiggnopp (*S. minimum*), flotgras (*S. angustifolium*), stautpiggnopp (*S. emersum*), nøstepiggnopp (*S. glomeratum*) og kjempepiggnopp (*S. erectum*). Så kom et flott bilde av myrkongle (*Calla palustris*) med sitt iøyenfallende hvite hylsterblad omkring den uanselige grønne blomsten. Den har en vond lukt som tiltrekker åtselfluer som bestøver den. Det finnes omkring tusen arter i slekten, mest i tropene, og bare denne ene her i landet. Dernest så vi den artige kalmusrot (*Acorus calamus*). Den kommer opprinnelig fra Øst-Asia, har en sterk aromatisk lukt og var tidligere mye brukt som medisinplante.

Hvem har ikke sett et lite tjern tildekket med grønt? Det finnes ihvertfall et i slottsparken i Møgeltønder, og der svømte en glad andefamilie, så det var lett å gjette hva det dreiet seg om: andemat. Hele planten består av en liten skive med en kort rot som strekker seg ned i vannet. Den blomstrer sjelden på våre breddegrader, men overvintrer ved at skivene lagrer reservenering og synker til bunns. Thor kunne vise oss alle fire arter - andemat (*Lemna minor*), klumpandemat (*L. gibba*), korsandemat (*L. trisulca*) og stor andemat (*Spirodela polyrrhiza*), som er brunaktig på undersiden og har, som artsnavn tilsier, mange (*poly*) røtter (*rhiza*).

Av tjønnaksslekten så vi fem arter: vanlig tjønnaks (*Potamogeton natans*),

grastjønnaks (*P. gramineus*), hjertetjønnaks (*P. perfoliatus*) (bladet omkranser stengelen), blanktjønnaks (*P. lucens*) og butt-tjønnaks (*P. obtusifolius*) fra Kungälv-området, før vi gikk over til en virkelig godbit, som de første hadde sett før: stivt havfrugras (*Najas marina*), en yndig liten taggbladet grønn plante som vokser helt nede i vannet.

Men Thor hadde også tatt med vannplanter med vakre blomster: den sjeldne flytegro (*Luronium natans*) med sine tre store hvite kronblad, den ikke mindre sjeldne, ihvertfall hos oss, soleigro (*Baldellia ranunculoides*), også med tre hvite kronblad med gul flekk ved grunnen. Fra Danmark i sommer hadde han med det staselig brudelys (*Butomus umbellatus*) med sitt vell av rosa blomster i en skjerm, samt den hvit-blomstrede froskebit (*Hydrocharis morsus-ranae*) (som også finnes på Jarseng). Denne setter ikke frukt her i Norden, men groknopper som dannes på utløperne overvintrer og sørger for formering. Så kom en flott vassaloe (*Stratiotes aloides*) som på dansk kalles krepseklo på grunn av de to hylsterblad under blomsten som ligner nettopp det, og den vakre pilblad (*Sagittaria sagittifolia*) med blader som pilhoder.

Neste bilde var av en plante som man virkelig måtte tøye begrepet vannplanter for å ta med her: gjøglerblom (*Mimulus guttatus*). Thor hadde fallt pladask for denne skjønheten ved et besøk i Kungälv ihøst, og hadde faktisk klart å finne et eksemplar som sto på kanten av en vannfylt grøft! Den vokste ellers på en eng og lyste opp med sine yndige gule blomster. Også fra Sverige, men flere år tidligere, var et bilde av et tjern fullt av røde nøkkeroser (*Nymphaea*). Thor takket for seg med en nydelig sverdliilje (*Iris pseudoacorus*).

Erteblomstfamilien

Karl hadde tatt for seg en stor familie, ca. 110 arter i Norge ifølge Lid. Men, som han understrekte, det er ikke så vanskelig allikevel, da det omtrent ikke er mulig å ta feil av en erteblomst med sine fem ulike kronblad: øverst det store seglet, to vinger på sidene og nederst to kronblad sammenvokst til en kjøl. De har ti støvbærere, som oftest sammenvokst til et rør og de fem begerbladene er også sammenvokste. Karl kunne vise oss over halvparten av de artene som er nevnt i Lid, og blant disse var 16 av de 19 arter i familien som er tatt med i vårt flora-atlas!

For å nevne disse først (selv om Karl valgte å vise sine bildene mer eller mindre i den rekkfølgen som Lid bruker), så vi de tre beinurtartene: kryp-, bukke-, og tornbeinurt (*Ononis repens*, *arvensis* og *spinosa*), buskvikke

(*Coronilla emerus*) som i Norge bare vokser i Telemark, strandsteinkløver (*Melilotus altissima*), fire kløverarter: krabbe-, brun-, bakke-, og jordbærkløver (*Trifolium campestre*, *spadiceum*, *montanum* og *fragiferum*), så strandflatbelg (*Lathyrus japonicus*) og skogflatbelg (*Lathyrus sylvestris*) og sist, fem vikkearter: sørlands-, lukt-, erte-, sommer-, og vårvikke (*Vicia cassubica*, *tenuifolia*, *pisiformis*, *angustifolia* og *lathyroides*). (Referentens bemerkning: Si fra til Kjell eller til en i styret når du har mistanke om at du har sett en av disse artene. Jo flere opplysninger som kommer inn, desto mere fullstendig og rikere blir vårt fylkesatlas, og dessuten - det er moro å ha deltatt!)

Ikke bare fine bilder av blomster så vi fra Karls hånd, men også bilder av tegninger som viste forskjellige detaljer i blomsteroppbygningen. Særlig interessante var de tre typer bestøvningsmekanismer: pumpetype, hvor blomsterstøvet ligger løst i kjølen som er nesten sammenvokst øverst. Når vekten av en insekt tvinger kjølen ned, pumpes støvet ut gjennom en spalte ytterst. Ved eksplosjonstypen står griffelen/støvbærerne i spenn og spretter opp når en insekt lander på kjølen eller vingene. Ved feietypen ligger også pollenet løst i kjølen, men her er griffelen utstyrt med feiehår som koster støvet opp på insekten når den setter seg på kjølen eller vingene.

Karl kunne opplyse om mange artige detaljer til de forskjellige blomster han viste oss, f.eks. at både gyvel (*Cytisus scoparius*) og tirltunge (*Lotus corniculatus*) er avhengige av den kraftige humlen for bestøvning, og at denne tiltrekkes til den siste av fargestriper i ultraviolett som den kan oppfatte. At plantene i erteblostmfamilien kan produsere sin egen nitrogen er kanskje velkjent, men hvem kunne ha fortalt at det er på grunn av symbiosen med en mikroorganisme (*Bacillus radicicola*) som lever på røttene? Legesteinkløver (*Melilotus officinalis*) har vært brukt i folkemedisin og det viser seg nå at den inneholder stoffet kumarin som, når planten råtner, danner dikumarin som er blodfortynnende og dermed giftig hvis planten kommer i høy til dyrefor. Buskvikke er den eneste med belg som revner bit for bit istedefor langsetter. Harekløver (*Trifolium arvense*) er selvbestøvende, og bakkekløveren som vokser ved Eidanger stasjon er antagelig kommet med et høyllass til det tyske anlegget på Moheim.

Det var mange fine bilder å se, hvorav bare noen få nevnes her (ikke alle finnes i Norge): Knollerteknapp (*Lathyrus montanus*), nåleginst (*Genista anglica*), vårerteknapp (*Lathyrus vernus*), gullregn (*Laburnum anagyroides*), alsikekløver (*Trifolium hybridum*), gullkløver (*T. aureum*), blålusern (*Medicago sativa*), sneglebelg (*Medicago lupulina*), rundbelg (*Anthyllis vulneraria*), gulflatbelg (*Lathyrus pratensis*), lakrismjelt (*Astragalus*

glycyphyllos), masimjelt (*Oxytropis deflexa* ssp. *norvegica*), markmjelt (*O. campestris*) fra Öland, kløverert (*Tetragonolobus maritimus*) fra Öland, firfrøvikke (*Vicia tetrasperma*), vestlandsvikke (*V. orobus*), lodnevikke (*V. villosa*), fôrvikke (*V. sativa*).

Møllefloraen

Vi tok oss en kopp kaffe med våre vanlig gode hjembakte kaker til før Roger fortsatte med bilder av blomster som man kan finne ved møller. Frøet er som oftest innført med kornlassene som leveres her og kommer ofte fra fjerne strøk. Her i landet hører de opprinnelig ikke hjemme, men noen kan trives og finnes år etter år, andre forsvinner for senere å dukke opp igjen når graving eller lignende forstyrrer jorden og bringer gjemte frø til overflaten, mens atter andre forsvinner helt og kjennes bare av bilder eller pressede eksemplarer. I floraen, hvis de overhode er tatt med, står det som regel "finnes på avfallsplasser".

Innførsel til landet deles i grove trekk i to perioder, Svartehavsperioden og Amerikaperioden, etter opprinnelsessted som dominerte. Mange er grasarter, og Roger startet med å gå gjennom disse. Vi så de beslektede arter kanarigras (*Phalaris canariensis*), narrørør (*P. paradoxa*) og smårør (*P. minor*), så to som har klart å spre seg langt utenfor møllene: åkerreverumpe (*Alopecurus myosuroides*) som heldigvis er blitt et mer sjeldent ugras nå og floghavre (*Avena fatua*). Rogers bilde viste hvordan denne rager høyt over det dyrkede kornet i åkeren. Så kom en amerikansk art, radgras (*Beckmannia syzigachne*) etterfulgt av svimling (*Lolium temulentum*) som tidligere var et plagsomt ugras, særlig i dyrefor, og er sannsynligvis planten Bibelen sikter til når det snakkes om å skille klinten fra hveten.

Roger viste flere *Bromus*-arter, og for å overbevise at denne kan være en vanskelig slekt, viste han først et bilde av en art han ikke hadde klart å bestemme! Så kom en uten norsk navn som er importert fra Amerika og finnes kun ved siloen i Skien, *Bromus purgans*. Han har funnet sandfaks (*B. sterilis*) i Kragerø og ellers rugfaks (*B. secalinus*), engfaks (*B. racemosus*), vegfaks (*B. commutatus*), møllefaks (*B. japonicus*) og byfaks (*B. willdenowii*) som er nevnt med to lokaliteter i Dyring. Siste grasart var bukkekorn (*Aegilops cylindrica*), muligens stamfaren til våre moderne hvetesortene.

Men det kommer frø av annet enn gras til møllene. Fra liljefamilien så vi en løkplante, *Allium rotundum* (uten norsk navn), det eneste voksestedet finnes ved siloen på Bøleveien. Så kom en slektning av sodaurt,

russesoda (*Salsola kali* ssp. *ruthenica*) og videre to arter i en slekt som i Norden kun finnes importert, duskamarant (*Amaranthus retroflexus*) fra møllen i Larvik og tornamarant (*A. spinosus*). Smellene var representert ved orientsmelle (*Silene cserei*) og franskmelle (*S. gallica*). En nokså ukjent medlem av korsblomstfamilien var russevindbuk (*Rapistrum perenne*) hvis svenske navn stäppsena skulle tyde på en østlig opprinnelse. Den har to-leddede skulper hvor det øverste ledd triller av. Strisennep (*Sisymbrium loeselii*) har overlevd ved møllen i Skien siden den først ble notert der i 1870! Roger viste oss også fine bilder av narresennep (*Hirschfeldia incana*), salatsennep (*Eruca vesicaria*) og svinesennep (*Erucastrum gallicum*). En mindre ønskelig innvandrer er kulekarse (*Rorippa austriaca*) fra Svartehavsområdet. Den kan krysse seg med vår hjemmelige vegkarse (*R. sylvestris*) og resultatet (*R. austriaca* x *sylvestris*) er et leit ugras. En slektning av berggull er kverngull (*Erysimum repandum*) med sine lange slanke skulper.

Gaffelmure (*Potentilla bifurca*), som er blitt kalt vår mest sjelden mølleplante, kom antagelig først til Norden med en russisk kornskute som forliste ved Gotland. Den er funnet i Skien! Av erteblomstfamilien så vi gullusern (*Medicago falcata*) med sine spiralsnudde belger, orientsteinkløver (*Melilotus indica*) som er funnet i to eksemplarer i Skien, og kronvikke (*Coronilla varia*) i slekt med buskvikke, men med rosa blomster, funnet i Skien og i Kragerø. Sibirstorkenebb (*Geranium sibiricum*) finnes ikke i Lid, men Roger kunne vise oss denne også! Linderose (*Abutilon theophrasti*) hadde han funnet med sine gule blomster og den sarte timerose (*Hibiscus trionum*) med hvite kronblad og mørkfiolett bunn. Denne siste var dukket opp igjen i Skien etter mange års fravær. I forbindelse med asfalteringsarbeid var noen jordmasser blitt gravt opp og frøet tatt med til overflaten!

Enda en Svartehavsart er knollkjeks (*Chaerophyllum bulbosum*), og nå er vi over i skjermplantefamilien. Giftkjeks (*Conium maculatum*) med sin rødflekket stengel vokser ved siloen i Skien. Møllselteri (*Apium leptophyllum*) så vi også. Fra rubladfamilien kunne Roger vise oss sprikepiggrø (*Lappula squarrosa*) før to arter av leppeblomstene, toppdragehode (*Dracocephalum parviflorum*) med sin tett samling av blå blomster i toppen og den artige løvehale (*Leonurus cardiaca*), en østlig art som finnes i Skien. Fra Nordamerika er Kansassøtvier (*Solanum coruntum*) kommet, antagelig med importerte soyabønner. En annen søtvier, *Solanum adventinum* har intet norsk navn. Russetorskemunn (*Linaria genistifolia*) og småløvemunn (*Misopates orontium*) fikk vi også se. Tistelkrokfrø (*Xanthium spinosum*) er antagelig kommet til landet i et lass med importert fuglefrø. Beisk-ambrosia (*Ambrosia artemisifolia*) kommer fra Nordamerika. Ullborre (*Arctium tomentosum*) kan vi også finne ved

vegkanter.

Nye funn lokker til gjentatte besøk. En gang trodde Roger at han hadde funnet nikketistel (*Carduus nutans*), men nærmere iakttagelse viste at dette kunne være olymptistel (*C. thoermeri*)! Til slutt viste han oss en flott stjerneknoppurt (*Centaurea solstitialis*) med sine gule blomster og korgdekkblad med lange utbøyde spisser, og allersist de knallblå blomster av sikori (*Cichorium intybus*). Vi ble overbevist denne kvelden om at det lønner seg å rusle i disse uvante områder, for her var det mange spennende nykjenninger som Roger hadde vist oss.

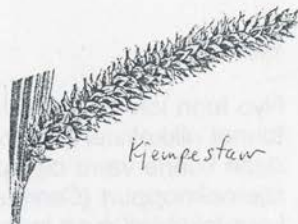
Nikke-
tistel

Julemøtet 1992

11. desember 1992, på Mobi.

Referent: Torild Wiersdalen.

38 stykker til stede.

Vi kom til et nydelig dekket adventsbord, og det smakte godt med en gløgg. Etter noen hyggelige velkomstord av formannen, viste Karl Eriksen, Bjørn Erik Halvorsen, Thor Wiersdalen, Magne Langerød, Priscilla Hansen og Kjell Thowsen bilder fra sommerens ekskursjon til Tønder.

Karl viste en del situasjonsbilder fra turens begynnelse. Vi så bilder fra havna i Larvik, fra Limfjorden, Møgeltønder, marsklandet, Rømø og Als. Det var hyggelig å se igjen våre guider Bent Valør og Niels Thomsen. Av blomster viste han noen kjempeeksemplarer:

kjempesnelle - 1,5m høy.	(<i>Equisetum telemateia</i>)
einstape - 1,5 m høy.	(<i>Pteridium aquilinum ssp. aquilinum</i>)
kjempestarr.	(<i>Carex riparia</i>)
sumpdylle - 2,5 m høy.	(<i>Sonchus palustris</i>)
kongslys - ca 3 m høy.	(<i>Verbascum sp.</i>)

Bjørn Erik viste bilder fra Fredrikshavn, marsklandet ved Tønder og Kollund skov. Han viste også noen oversiktsbilder med storker, og bilder hvor vi badet.

Av blomster så vi: Hjulvasssoleie (*Ranunculus circinatus*), kjempebjørnekjeks (*Heracleum mantegazzianum*), stautpiggnopp (*Sparganium emersum*), kråkekarse (*Coronopus squamatus*), sikori (*Cichorium intybus*), skoghøymole (*Rumex sanguineus*), mongolspringfrø (*Impatiens parviflora*), hjortetrost (*Eupatorium cannabinum*), hængstarr (*Carex pendula*), sumpdylle (*Sonchus palustris*), strandvindel (*Calystegia sepium v. americana*), rødkjeks (*Torilis japonica*), førtiriltunge (*Lotus uliginosus*), soleiegro (*Baldellia ranunculoides*), sumpsivaks (*Eleocharis palustris*), stormjølke (*Epilobium hirsutum*), svart søtvier (*Solanum nigrum*), klokkesøte (*Gentiana pneumonanthe*), portulakkmelde (*Halimione portulacoides*), svart knoppurt (*Centaurea nigra*), ormerot (*Polygonum bistorta*) og rognspirea (*Sorbaria sorbifolia*).

Thor viste bilder fra Rømø. Vi så: Marrisp (*Limonium vulgare*), dverggyllen (*Centaureum pulchellum*), strandkveke (*Elytrigia juncea ssp. boreoatlantica*), strandmalurt (*Artemisia maritima*), vadegras (*Spartina townsendii*), saftmelde (*Suaeda maritima*), øresmelle (*Silene otites*), trollnype (*Rosa pimpinellifolia*), tusengyllen (*Centaureum littorale*), sandsiv (*Juncus*

balticus), stivkveke x strandkveke (*Elytrigia juncea* x *pycnanthus*), klokkesøte (*Gentiana pneumonanthe*), nåleginst (*Genista anglica*), klittstarr (*Carex trinervis*), smaltimian (*Thymus serpyllum*), blankvindel (*Calystegia soldanella*) og strandrødtopp (*Odontites litoralis*).

Magne viste bilder fra hele turen. Han viste en del oversiktsbilder. Vi så bilder av sandloens egg, av et insekt som heter kløverspinner, storker og badeliv. Han viste også bilder av mange blomster: Andemat (*Lemna minor*), froskebit (*Hydrocharis morsus-ranae*), vassaloe (*Stratiotes aloides*), brudelys (*Butomus umbellatus*), marrisp (*Limonium vulgare*), tusengyllen (*Centaurium littorale*), klokkesøte (*Gentiana pneumonanthe*), nikkebrønslé (*Bidens cernua*), strandtorn (*Eryngium maritimum*) og pilblad (*Sagittaria sagittifolia*).

Priscilla viste bilder fra Als. Vi så: Sikori (*Cichorium intybus*), svart knoppurt (*Centaurea nigra*), hjortetrøst, en hel eng (*Eupatorium cannabinum*), sumpdylle (*Sonchus palustris*), gulrot (*Daucus carota*), krypmure (*Potentilla reptans*) og strandkarse (*Lepidium latifolium*).

Priscilla tok spesielt for seg marsklandet.

Leksikonet definerer marskland som lav, fruktbar kyststrekning. Vi så bilder fra Vadehavet og gjenvinning av land. Landskapet skapes av naturkreftene. Sjøen deponerer jord på land, og sjøen ødelegger land ved å skylle jord ut i havet. Mennesket skaper kulturlandskap ved å bygge diker for å holde havet vekk. Landskapet som vinnes på denne måten, beites av husdyr. Allerede i vikingtiden ble gårder bygget på verft, oppbygde hauger av marskjord. I uvær ble markene rundt oversvømmet, men gårdene kunne ligge tørt. I Danmark begynner marsklandet ved øyene Fanø, Mandø og Rømø, og fortsetter langs Tyskland og Nederland. Vadeområdet er det området som oversvømmes to ganger i døgnet av tidevannet. Tidevannsforskjellen er opp til 2 m, størst i sør. Ved høyvann fører havet med seg næring som deponeres når vannet trekker seg tilbake. Det er vadeområdet som tørrlegges kunstig. Hvert år kan det avsettes 2cm på naturlig måte, når menneskene griper inn avsettes opp til 10 cm årlig.

Tønder var en havneby ca år 1500, nå ligger byen ca to mil fra kysten.

Landet bak dikene kalles kog. Det nyeste diket er fra 1981. Tørrlegging foregår ved at 200 x 200m områder gjerdes inn, grøbles, ved lavvann. Disse områdene har åpning mot sjøen.

Egne maskiner graver når det er lavvann, jord som er kastet opp tørrlegges etter hvert, og de første plantene kommer (salturt). Gras ble innført fra England for å binde land, holde igjen jord så den ikke forsvinner på sjøen igjen ved høyvann. Når graset har etablert seg, lar

menneskene husdyr beite her, sauetråkk gjør jorda mer kompakt. Dikene har en slak skråning mot havet, de er bratte på innsiden. De må ikke oversvømmes, da blir toppen slitt av og diket ødelegges. I dag kan dikene være 90 m brede ved rota, og de er laget med en kjerne av sand med marskjord på overflaten. På 1500 tallet var de 20 m brede, bygget utelukkende av marskjord.

Spørsmålet er nå hvor lenge de vil fortsette med å vinne land. Vi er etter hvert blitt oppmerksomme på at økologien i Vadehavet ødelegges.

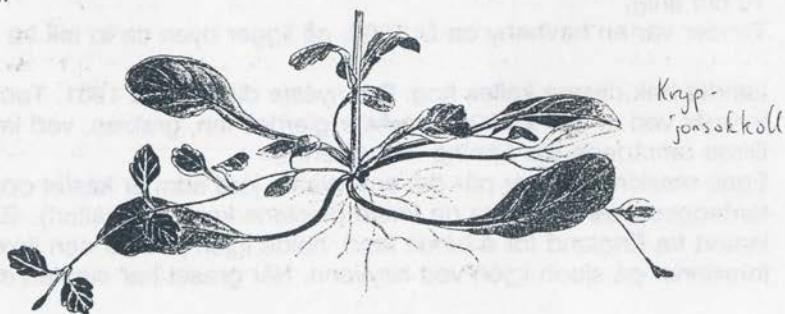
Danmark har en egen lov for marskland.

Priscilla avsluttet med å vise bilder av stor vasskjeks (*Sium latifolium*), brudelys (*Butomus umbellatus*) og andemat (*Lemna minor*).

Kjell avsluttet kvelden med å vise sine bilder: Bøk i blomst (*Fagus sylvatica*), skoghøymol (*Rumex sanguineus*), storsyre (*Rumex thyrsoiflorus*), vindeslirekne (*Polygonum convolvulus*), portulakkmelde (*Halimione portulacoides*), havbendel (*Spergularia media*), øresmelle (*Silene otites*), balastsoleie (*Ranunculus sardous*), skjørbuksurt (*Cochlearia officinalis*), dansk skjørbuksurt (*Cochlearia danica*), engelsk skjørbuksurt (*Cochlearia anglica*), rognspirea (*Sorbaria sorbifolia*), grønn engelsk karse (*Nasturtium officinale*), naverlønn (*Acer campestre*), mongolspringfrø (*Impatiens parviflora*), stor trollurt (*Circaea lutetiana*), stor vasskjeks (*Sium latifolium*), vasskjeks (*Berula erecta*), pipekjørvel (*Oenanthe fistulosa*), vassblink (*Hottonia palustris*), marrisp (*Limonium vulgare*), tusengyllen (*Centaurium littorale*), skjermgyllen (*Centaurium erythraea*), dverggyllen (*Centaurium puchellum*), krypjonsokkoll (*Ajuga reptans*), hjortetrøst (*Eupatorium cannabinum*), sandstråblom (*Helichrysum arenarium*), nikkebrønslé (*Bidens cernua f. radiata*), strandmalurt (*Artemisia maritima*), kåltistel (*Cirsium oleraceum*), eseltistel (*Onopordum acanthium*), sumpdylle (*Sonchus palustris*), korsandemat (*Lemna trisulca*), stor andemat (*Spirodela polyrrhiza*), pilblad (*Sagittaria sagittifolia*) og vassaloe (*Stratiotes aloides*).

Vi så også oversiktsbilder fra Ribe og fra andre turer i Tønders omegn.

Denne hyggelige førjulskvelden ble avsluttet med kaffe og en forsmak på julebaksten.

Fjellplanter

Med Inger Nordal.

Tirsdag 26. januar 1993.
MOBI.

Referent: Roger Halvorsen.

Inger Nordal er professor ved Botanisk institutt på Blindern i Oslo. Hun har besøkt foreningen ved en tidligere anledning. Det var på årsmøtet i november 1986 med et flott foredrag om afrikanske roser. De som har hørt Inger Nordal tidligere, vet at hun kan dette med å formidle kunnskap til tilhørerne, og kveldens kåseri om norske fjellplanter rolle i forskningen omkring teoriene om hvordan det er utviklet seg såkalte endemismer innen fjellplantene og innvandringen, eventuelt overvintringen, av disse artene.

Hun startet med å stille spørsmålene: Hvorfor finnes plantene der de er? Hvilke årsaker må man søke etter? Den første grunnen hun tok for seg, var de økologiske forholdene. Så var det de historiske årsakene. Som eksempel brukte hun vår egen søstermariland, *Dactylorhiza sambucina*, som riktignok ikke er en fjellplante. Den finnes der den finnes både på grunn av historiske og økologiske årsaker.

De norske fjellplantene er på en måte litt unike. De kom "på plass" først etter siste istid. Problemet er bare at det også finnes noen endemiske arter i norsk fjellflora, og spørsmålet som har vært diskutert er hvordan disse endemismene har oppstått, om de har utviklet seg ved isolasjon på f.eks. såkalte nunatakker, fjelltopper som har raget over isskjoldet, eller om de har utviklet seg mer eller mindre raskt etter at fjellplantene koloniserte de norske områdene. Endemismer er plantearter som er stedeegne og bare er kjent fra et svært begrenset område. Diskusjonen går på en måte på hvor fort utviklingen av endemismer har gått.

Inger Nordal kunne fortelle at det har foregått en viss forskning omkring fjellplanter på Blindern for å undersøke om det er noen form for rasedannelse i det såkalte sirkumpolare området, d.v.s. i de områdene som ligger på nordkalotten. Inger startet med å vise bilder av bilder fra Kilimanjaro i Afrika og kjempe-svineblom, *Senecio*, som var opp til 10 m høye. Disse tilhører et svært gammelt flora-element som har utviklet seg over millioner av år. Så fortsatte hun med norske fjell og fjellvalmuer, *Papaver radicum*, og norsk malurt, *Artemisia norvegica*, to arter som begge er viktige i diskusjonen omkring overvintringsteorien. To eksempler på hvordan arter har utbredelse etter næringsforholdene var reinrose,

Dryas octopetala, og issoleie, *Ranunculus glacialis*. Den første er bundet til kalkholdig jord, mens issoleia har vid utbredelse med høyderecord på ca. 2300 m.o.h. i Jotunheimen.

Vi fikk se antatt utbredelse av isen for rundt 18.000 år siden. På tross av den veldig iskappen, var det mange topper som kan ha vært høye nok til å stikke opp som nunatakker over isen. Spørsmålet var: Kan nunatakkteorien være med i utbredelsesforklaringen? Det var trolig en mengde fjellplanter som vokste rundt iskanten som kunne kolonisere områdene etterhvert, så om det bevises at nunatakker har stukket opp over isen, betyr det ikke at det dermed er bevist at disse har hatt plantedekke i noen som helst grad.

Det er tre hovedkomponenter i argumentasjonen for "overvintringsteorien":

1: Det vest-arktiske elementet i Skandinavias fjellflora (amfiatlantiske element.) Mot dette står mulighetene for langdistansespredning med f.eks. fugl.

2: Det endemiske elementet i den skandinaviske fjellfloraen. Mot dette kan man argumentere med at det kan ha funnet sted en såkalt postglasial utvikling, d.v.s. at nye plantearter kan ha utviklet seg etter at isen har smeltet bort.

3: Det generelle mønsteret med såkalte disjunksjoner i skandinavisk fjellflora: Dette betyr enkelt sagt at plantene finnes i bestemte avgrensede områder i fjellområdene. Vi snakker såkalte bisentrisk og unisentrisk arter, d.v.s. arter med utbredelse i områder enten både i nord og sør eller områder bare i nord eller i sør. Mot dette kan man argumentere med en uavhengig innvandring fra isfrie områder f.eks. i Amerika etter istida.

Inger Nordal tok så for seg en del arter som eksempler på fjellplanter med bisentrisk og unisentrisk utbredelse. Høyfjellsklokke, *Campanula uniflora*, er bisentrisk med utbredelse i sør i sentrale deler av Dovre og Jotunheimen og i nord fra Saltfjellet og videre nordover. Snøsoleie, *Ranunculus nivalis*, er svakt bisentrisk, og denne arten har en videre utbredelse enn f.eks. to arter som stuttarve, *Sagina caespitosa*, og snøstjerneblom, *Stellaria crassipes*, som begge er sterkt bisentrisk. Disse to er forøvrig så uanselige at man helst bør være botaniker for å falle i staver over dem. Glattarve (snauarve), *Cerastium glabratum*, finnes ofte også på serpentin. Serpentin er et underlag som ofte er vanskelig for planter å overleve på. Glattarve har en nesten sammenhengende utbredelse i norske fjell, fra nord til sør. Dette er mulig ved at den har tilpasset seg til serpentinunderlaget i de midtre delene av landet.

En rekke av de endemiske artene i Skandinavias fjellflora er i noen tilfelle bare gitt rang som rase eller underart, f.eks. en rekke av fjellvalmuene vår.

Gunvor Knaben mener at disse likevel må ha vært lenge adskilt, men disse kan likevel ha vært adskilt og innvandret til sine norske voksesteder. Dette gjelder også arter/ raser som fjellsolblom, *Arnica alpina*, og gaissakattefot, *Antennaria nordhageniana*.

For å forklare dannelsen av en del av disse endemiske artene, forklarte Inger Nordal også kort om begrepene apomiksi, et forhold som ennå ikke er fullt utredet, og høyploide arter. Apomiksi betyr at plantene setter frø uten forutgående befruktning, mens høyploid betyr at arten har et høyt antall kromosomer. Dovreløvetann, *Taraxacum dovreense*, er en apomikstisk art. Dette medfører at arten kan danne nye mutasjoner. Disse vil så formere seg ved f.eks. ubefruktede frø, og det nye avkommet vil være helt identisk med morplantene.

Noen arter kan mistenkes å oppstå på annet vis. Fjellnøkleblom, *Primula scandinavica*, er også endemisk for Skandinavia. Den har et høyt kromosomtall, 72. En kan mistenke at denne arten er oppstått ved at to andre arter, melnøkkel, *P. farinosa*, og skotsk nøkleblomst, *P. scotica*, har hybridisert og at det så har foregått en dobling av antall kromosomer. Dette er forhold som kan skje relativt fort, og et slikt forhold kan ha funnet sted etter siste istid. Oppdalsildre, *Saxifraga opdalensis* (= *cernua x rivularis*), hybrididen mellom knoppsildre og bekkesildre, er steril men overlever ved knopper, en egenskap den har fra knoppsildre. Oslosildre, *Saxifraga osloensis*, er også, i følge Gunvor Knaben, vår tidligere professor i botanikk, en hybrid, dannet ved krysning og seinere kromosomfordobling. Denne arten har dermed trefingersildre, *Saxifraga tri-dactylites*, og skåresildre, *S. adscendens*, som foreldrearter.

Norsk vintergrønn, *Pyrola norvegica*, som også av noen regnes som en endemisk art for Skandinavia, kan like sannsynlig bare være en rase i et større artskompleks.

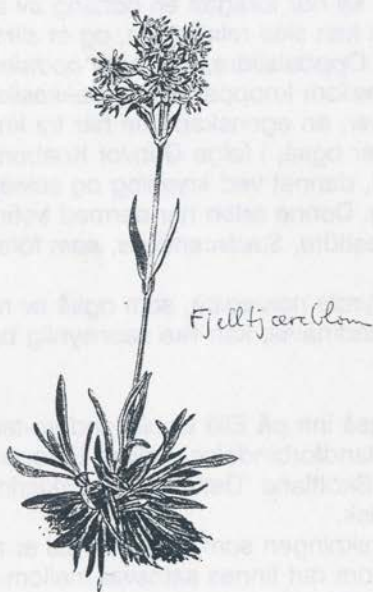
Inger Nordal kom også inn på Eilif Dahls landbro-teorier hvor han antar at det har vært en fast landforbindelse mellom Europa og Nord-Amerika over Grønland, Island og Skottland. Dette kan gi forklaring på at arter finner i det såkalte Vest-Arktisk.

Det var dette den forskningen som Inger Nordal er med på, vil forsøke å finne ut av ved å se om det finnes samsvar mellom planter fra forskjellige populasjoner, bl.a. i Canada og Norge. Rypebunke, *Vahlodea atropurpurea*, er en av de artene man har arbeidet med. En gikk helt inn i arvestoffet med dets enzymer for å lete etter forskjeller. Det ville da være en mulighet til at det var forskjeller i arvestoffet. Det var imidlertid ingen forskjeller på planter fra norske og canadiske populasjoner. De samme undersøkelsene ble gjort på fjelltjæreblom, og her ble det funnet

forskjeller. Imidlertid var det ingen sammenheng mellom forskjellene. Populasjoner fra f.eks. norske fjell kunne også være ganske forskjellige.

Inger Nordal var til slutt inne på spredningsmuligheter for de arktiske plantene, og regnet med at spredningen kunne skje ved hjelp av 1) Fugl, 2) Isfjell, 3) Havstrømmer og 4) i luften over isen. Menneskets virksomhet måtte også kunne regnes inn her. Fra salen kom også spørsmålet om hvordan reinens vandringer spilte inn, og Inger Nordal kunne bare svare at det var gjort få undersøkelser på slikt her i landet.

Ca 50 mennesker hadde funnet veien til MOBI's lokaler denne kvelden, og det så ut til at det var mange som fikk med seg mye fra kveldens foredrag.

Skjærgårdspjerler

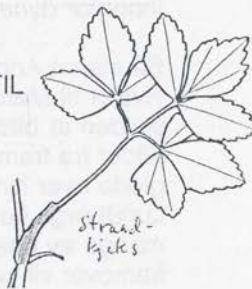
BOTANISKE PERLER I SKJÆRGÅRDEN FRA SKAGERRAK TIL VESTLANDET.

Med Anders Lundberg.

Mandag 15. februar 1993.

MOBI.

Referent: Roger Halvorsen.

Ganske nøyaktig 40 personer hadde møtt fram for å høre Anders Lundberg fra Bergen foredra om kystplanter i Sør-Norge. De ble ikke skuffet, for hans foredrag ble en flott opplevelse på alle vis. Anders Lundberg er til daglig amanuensis og leder for Geografisk institutt ved universitetet i Bergen. Her arbeider han bl.a. med økologiske spørsmål, og hans arbeidsdag synes ganske variert.

Hans foredrag startet han opp med å snakke litt om begrepet strand og strandtyper. Til støtte hadde han klare og lærerike transparenter. Vi skulle etterhvert få mange eksempler på de strandtypene som han redegjorde for, fra strandenger på leirstrand, via sandstrand med sine varianter, grusstrender, steinstrender og rullesteinsstrender til strandberg.

Han har selv drevet registreringsarbeid fra svenskegrensen til opp i Sogn og Fjordane. Noen strandtyper som sanddynetyper og rullesteinsstrendene er sjeldne i Norge. Hos oss finnes det slike på Jomfruland og Mølen.

Han viste eksempler på hva slike registreringer kan føre med seg av viten ved at han la fram kart over strandkjeks, *Levisticum scoticum*, en nordlig europeisk art, og havsivaks, *Scirpus maritimus*, to arter man skulle tro var vanlige og meget godt kjent. Gamle kart viste ytterst få lokaliteter på kysten av Sør-Norge, mens resultatet etter undersøkelsene ga et helt annet bilde.

Lundberg fortalte også kort om arter som hadde sin nordgrense langs denne delen av kysten: nebbslirekne, *Polygonum oxyspermum*, strandtorn, *Eryngium maritimum*, og sodaurt, *Salsola kali* (alle Jæren), tusengyllen, *Centaureum littorale*, sølvmelde, *Atriplex laciniata*, vasskjeks, *Berula erecta*, og myrflangre, *Epipactis palustris*, alle Karmøy, blodstorkenebb, *Geranium sanguineum*, dvergålegras, *Zostera noltii*, strandvortemelk, *Euphorbia palustris*, prikkstarr, *Carex punctata*, og dansk skjørbuksurt, *Cochlearia danica*, (alle Hordaland). På vestsida av Karmøy kunne han også fortelle om flere mindre sandstrender med bl.a. purpurmariland i fuktige partier

innenfor dynene.

Så startet Anders Lundberg på sin bildekavalkade, en botanisk reise fra Hvaler til Møre-kysten. Og hvilken kavalkade og reise det ble. Det er sjelden at bilder av en slik kvalitet er vist fram i TBF. Med knivskarpe bilder fra framkant til langt uti horisonten var det mange som sukket i glede over hvilket vakkert land Norge er. Det var bare å gi seg over. Lundbergs kommentarer kom i tillegg til å lokke fram feriedrømmene i mange av oss, og det er vel fare for at mange av TBF's turer i åra framover vil komme til å bli bundet til kysten og floraen her.

Det er ikke godt å ta for seg alle bildene som ble vist, men la det være sagt med den gang: 180 velvalgte bilder av svært høy kvalitet, alle valgt med omhu, var ikke et eneste bilde for mye. I tillegg florerte sjeldenhetene i hopetall. Fra Tisler i Hvaler fikk vi bl.a. dverggyllen, *Centaureum pulchellum*, nonsblom, *Anagallis arvensis*, og som en av Norges aller sjeldneste planter, strandmalurt, *Artemisia maritima*. Ferieområder som Hvaler med sandstrender blir ofte konfliktområder med mye tråkk og slitasje som går ut over f.eks. sodaurt, *Salsola kali*. Så også på Hvaler. Andre godbiter herfra var honningblomst, *Herminium monorchis*, ormetunge, *Ophioglossum vulgatum*, og jordbærkløver, *Trifolium fragiferum*. Herfra fikk vi også praktfullt bilde av strandbalderbrå, *Matricaria maritima*, på nitrogenrike strandvoller.

Fra Kråkerøy ble det vist bl.a. saltsoleie, *Ranunculus cymbalaria*, en opprinnelig amerikansk art som er kommet til Europa i relativt ny tid. Fra Eldøya i Østfold ble det vist blodstorkenebb og gul hornvalmue, *Glaucium flavum*. Her sto også kjempebestander av strandkarse, *Lepidium latifolium*, og i tjernet, hestekjølvel, *Oenanthe aquatica*, en nydelig og dekorativ skjermplante. Flere mål med kubjelle, *Anemone pratensis*, finnes også her.

Fra vestsida av Jeløya kunne Lundberg vise tydelig hvordan jordbærkløveren likte seg best i opptråkket sti fordi den ble utkonkurrert av takrørvegetasjonen som stadig bredte seg.

Så gjorde han et hopp over til Sandøy i Tjøme med kubjelle, ormehode, *Echium vulgare*, og den svært giftige bulmeurten, *Hyoscyamus niger*. På Eftang sto strandvortemelk og strandkål, *Crambe maritima*. Her finnes også en strandsump med bl.a. vasskjeks, *Berula erecta*. Fra Malmøya ved Larvik ble presentert saftstjerneblom, *Stellaria crassifolia*, bukkebeinurt, *Ononis arvensis*, strandvalmue og vakre enger med engnellik, *Dianthus deltoides*, prestekrage. *Leucanthemum vulgare*, og rødknapp, *Succisa pratensis*.

På Mølen ligger noen av Norges best utviklede rullesteinstrender med sin

spesielle flora. Inn imellom ligger strandsumper og innenfor en langgrunn sandstrand med mengder av dvergålegras. Fra Mølen fikk vi også se bl.a. neslesnyttetråd, *Cuscuta europaea*. På nordsida her står også bulmeurt, år om annet i store mengder, sodaurt, enger av kattehale, *Lythrum salicaria*.

Fra Langøya og Langesund ble det vist reinrosa, *Dryas octopetala*, og hjortetrøst, *Eupatorium cannabinum*. Professor M.N. Blytt var den som fant reinrosa her i 1830-åra.

På Stråholmen i Kragerø finnes godbiter som strandkål, salturt, *Salicornia europaea*, og gåsefot, *Asperugo procumbens*, mens Jomfruland var representert ved "rare", flatvoksende gran ute på rullesteinstrendene. Her ligger det konvekse strandvoller med tangvollsoner rike på nitrogen. I disse vokser såkalte nitrofile arter som åkerdylle, *Sonchus arvensis*, og krushøymol, *Rumex crispus*. Gamle åkergras mener man nå har sin opprinnelse i slike miljø, mente Lundberg, og de er brakt til åkrene bl.a. ved at tang er blitt brukt som gjødsel. Fra Skåtøy i Kragerø ble vi presentert for problematikken med vipestarr, *Carex exstensa*, og framvoksten av takerør, *Phragmites australis*, som konkurrent til den mye mer konkurransesvake vipestarren. Fra Burøy ble det vist fram tusengyllen, salturt, *Salicornia europaea*, og strandrisp, *Limonium humile*, i seint flor.

Tromlingane ved Arendal hadde grisenstarr, *Carex distans*, og Tromøya med rullesteinsformasjonen av Raet kunne oppvise strandskolm, *Lathyrus japonicus*, og strandvindel, *Calystegia sepium*. Lundberg viste også eksempler på et annet "økologisk miljø" som dannes på fugleberg. Her dominerer arter som begunstiges av fuglegjødselen, slik som f.eks. andemat. *Lemna minor*.

I Søgne ble vist et overhengende berg som huset en stor sjeldenhet som klatrelærkespore, *Corydalis claviculata*. Denne forekomsten viste seg å være oppdaget for over 100 år siden av Fridtz.

Vi passerte Lindesnes og stanset noen bilder ved sanddynene på Lista. Dyneområdene er vanligvis en meget dynamisk naturtype, stadig i utvikling. En rekke arter her, slik som marehalm, *Ammophila arenaria*, og strandkveke, *Elytrigia juncea* ssp. *boreoatlantica*. På områder hvor det hadde vært mye aktivitet, hadde sandskjegg, *Corynephorus canescens*, fått fotfeste og ga sandområdene en spesiell gråaktig farge. Et annet vanlig gras her var dvergsmyle, *Aira praecox*. Et av Lista varemerker er strandtorn, *Eryngium maritimum*, som har landets største forekomster her. Sandsiv, *Juncus balticus*, er også en art som kommer inn på fuktige steder i sandfeltene på Lista.

Fra Jæren fikk vi se en annen kysttype som hadde fått navnet "moreneklitkyst". På strendene utover Jæren finnes også store sanddyneområder, og vi fikk eksempler på hvordan marehalm bygget opp karakteristiske kuler i disse områdene. Ellers fikk vi også glimt av den vakre jærlupinen, *Lupinus perennis*, og engstorkenebb, *Geranium pratensis*.

Lundberg er selv fra Karmøy i Rogaland, og siden TBF i tillegg har planlagt en tur dit i juni, var det naturlig for han å gjøre en ekstra stans på denne delen av kysten. Vi ble vist glimt fra mye av det fine denne øya har å by på, bl.a. søvmelde, fuktige områder med tiggersoleie, *Ranunculus sceleratus*, og kildegras, *Catabrosa aquatica*. Vi ble vist rike strandbakker med prestekrager, blodstorkenebb og lodnefølblom, *Leontodon hispidus*. Vi fikk enger innenfor med brudespore, *Gymnadenia conopsea*, og fagerknoppurt, *Centaurea scabiosa*. Her sto den vestlige strandmarihand, *Dactylorhiza purpurella*, i fuktige strandenger, og den vakre myrflangre, *Epipactis palustris*, som Lundberg nylig hadde funnet på Karmøys første lokalitet. Vi fikk også se den hyperoseanisk blåstjerne, *Scilla verna*, som har noen få voksesteder langs de ytterste delen av vestlandskysten. Klatrelerkespore fantes også på et fåtalls plasser på Karmøy. Skjoldblad, *Hydrocotyle vulgaris*, inngår også i fuktige områder i strandområdene enkelte steder langs kysten vår, ofte i svært forskjellige typer vegetasjon.

Anders Lundberg forlot temaet strandfloraen for en liten stund og viste noen bilder fra siste sommers hovedekskursjon med deltagere også fra Telemark. Det er bare å nevne av et stort utvalg svært sjeldne arter: hjortetunge, *Phyllitis scolopendrium*, evjestarr, *Carex bergrothii*, og dvergålegras, *Zostera noltii*.

Så gikk turen videre nordover til Ervikvatnet med rike orkideenger, med bl.a. strandmarihand og brudespore. Et bilde av den berømte og omdiskuterte stormarihand, *Dactylorhiza praetermissa*, viste en "art" ganske forskjellig fra den vanligere strandmarihand.

På vestlandet er vår bitterbergknapp, *Sedum acre*, byttet ut med den mer vestlige kystbergknapp, *Sedum anglicum*. Fra Nordvestlandet viste Lundberg en ornitologisk godbit, stripegås. Ved Ytterøyana fyr ved Florø ligger noen fenomenale grotter hvor det vokser hjortetunge i taket og havburkne, *Asplenium marinum*, i veggene. Anders Lundberg avsluttet en lang og blomsterrik ferd med stemninger fra områdene rundt Selje og Kinn med helleristninger, Kinn kirke med Kinneklova hvor det vokser mosesildre, *Saxifraga hypnoides*, oppdaget her av Ove Dahl, en arktisk art, ishavsstarr, *Carex subspathacea*, i Sogn og Fjordane og enger på flere mål med blåstjerne, *Scilla verna*, ytterst på Bulandet.

En mektig rundreise med mange fine arter presentert på bilder valgt med stor omhu. En nydelig kveld.

Mose-
silden

Tur i Canada's villmark

med Jan Erik Tangen.

Mandag 8. mars 1993.
Behagården.

Referent: Priscilla Hansen.

Vi var over 40 spente tilhørere denne kvelden da Jan Erik Tangen fortalte om sin eventyrlige kanotur i Canada's Northwest Territories ifjor sommer. På kort varsel i en vanskelig situasjon hadde han vært villig til å stille opp med sine lysbilder. Roger har lovet at vi skal få høre om Telemarks orkidéer senere i år.

Dette område er verdens største villmark, ti ganger så stor som hele Norge, og Jan Erik med sønnen Stian og fire andre tok turen med tre kanoer fra Lake Takijuq, ned Hood River og østover til eskimo-landsbyen ved Bathurst Inlet. De padlet over grunne innsjøer, bar kanoene over til neste vassdrag og styrte nedover fossende stryk, alt dette gjennom et tundra-landskap som slett ikke er flat, som mange tror, men med bakker og kløfter, formet av den siste istiden.

Turen fulgte tildels samme rute som en tidligere reise som foregikk for knappe 150 år siden, den mislykkede Franklin ekspedisjon. Denne britiske admiralen, Sir John Franklin, var med sine to skip på leting etter nordvest-passasjen, men ble innhentet av den strenge arktiske vinteren. Han omkom med hele mannskapet da de prøvde å ta seg sørover til bosettelse til fots. I årenes forløp er det kun blitt funnet noen journalsider lagt i en varde, noen øksehoder og gravene til tre av mannskapet som døde før skipene ble forlatt.

Moderne utstyr og bedre kunnskap til arktiske forhold gjorde tross alt denne kanoturen noe tryggere. De ble fraktet inn med fly til startstedet og hentet ut igjen fra Bathurst. De hadde med sammenleggbare kanoer, en nødpeilsender, fornuftige klær, tørrmat og ikke minst fiskeutstyr. Dietten ble beriket ved en eventyrlige fiske - harr, og canadiske røyer på opptil fire

kilo!

Men helt uten spenning og slit var den ikke! Fra en start i 20 varmegrader (og tusenvis av mygg) blåste det plutselig opp og temperaturen var ned i 0 grader på noen timer! Skarpe stein i grunne innsjøer måtte unngås, selv om kanoene kunne lappes. Fossende stryk måtte kontrolleres for å vurdere om de kunne forseres med kano. Ofte måtte alt bæres, tildels lange strekninger - også kanoene. Den siste dagen måtte 50-60 kilos sekker bæres nesten 14 kilometer! Og kompass kunne ikke brukes, da de var for nær den magnetiske nordpol.

Til gjengjeld opplevde de et landskap som trollbandt - solnedgang over gygne vann, stille, bortsett fra krusninger etter harr som svømte i overflaten - fisk så nysjerrige at de svømte nærmere for å inspisere denne uvante skapning i deres doméne - en imponerende fossefall - flokk med caribou og moskus - spor etter bjørn og ulv - ryer og vandrefalk - jordekorn ved leirplassene - og ikke minst, en tundramark i sommerflor!

Noen kjente planter fra hjemlandet var det: Tyttebær (*Vaccinium vitis-idaea*), blålyng (*Phyllodoce caerulea*), blindurt (*Silene wahlbergella*), tettegras (*Pinguicula vulgaris*), stedvis mye reinrose (*Dryas octopetala*), bjønnbrodd (*Tofieldia pusilla*), jåblom (*Parnassia palustris*), såvel som noe som muligens var en snømure (*Potentilla nivea*).

Men nye arter var selvfølgelig også å finne: en arktisk vintergrønn art med store velluktende blomster (*Pyrola grandiflora*), en nær slektning av vår Finnmarkspors som går under navnet Labrador tea (*Ledum groenlandicum*), en arktisk lupinart (*Lupinus*), en arktisk solblom (muligens *Arnica alpina*), flere myrkleggarter (*Pedicularis*), en fetter av vår geitrams, mere kortvokst og med færre men større blomster (*Epilobium latifolium*). Den liker seg best ved rennende vann og er en pionerplante på grusbanker i arktiske elver. De så også den nordamerikanske slekten som er kalt Indian paintbrush (*Castilleja*) på grunn av de mange farvevarianter. Det er vanskelig å artsbestemme denne slekten, men flere arktisk-alpine arter finnes.

Jan Erik beklaget at han hadde så få lysbilder med blomster - de fleste var blitt tatt opp med videokameraet. Men de han kunne vise oss, både av blomster og landskap var av utsøkt kvalitet. Og hans lun og innholdsrik fortellerkunst gjorde at vi dro hjem igjen med følelse av at vi hadde vært med på hele eventyret denne kvelden.

Blomstrende minner fra 92

Tirsdag 30. mars 1993.
Beha-gården.

Referent: Priscilla Hansen.

Tradisjon tro, har vi også i år hatt et møte hvor medlemmene kunne vise bilder fra sommerens mange blomsterturer. Det var møtt frem ca. 20 stykker denne kvelden.

Først ute var Bjørn Lervik med bilder fra Madeira, denne solfylte øy ute i Atlanterhavet, som er bare fem og en halv mil lang og to mil bred, med gjennomsnittstemperatur mellom 17 og 25 grader og den høyeste fjelltopp på 1840 m.o.h.

Her vokser fritt mange planter som vi her i landet bare ser på vinduskarmen, som oleander (*Nerium oleander*), aloer, og kaktus med sitrongule blomster. Ellers kunne han vise oss mye eksotisk - papagøyeblomst (*Strelitzia*), engletrompet (*Datura*), en klatrende trillingblomst (*Bougainvillea*), en ormehode-art (*Echium*) som var en mannshøy busk, og både banan- og papayatrær. Frukten på den siste blir høstet med en lang stang med kurv på enden, kunne Bjørn fortelle.

Ellers tok han oss innom både et orkidégartneri og byens botaniske hage, før vi tok en tur opp i høyden hvor det stod tett med høye gyvel- og blåbærbusker (*Cytisus* og *Vaccinium*) og hvor han også hadde funnet en fjellskrent som var helt dekket med en takløk-art (*Sempervivum*). Bjørn evner å finne frem interessante detaljer, og bildene hans er alltid på topp.

Eina Gundersen hadde tatt med seg tre bilder for å få bekreftet sin bestemmelse, av kystbergknapp (*Sedum anglicum*), rød skogfrue (*Cephalanthera rubra*) fra Bamble og rødsmelle (*Silene armeria*) på veien ned til Kragerø. Dette var en fin idé - det sitter sikkert flere av oss med bilder vi ikke er helt sikker på.

Roger Halvorsen hadde reist i mange retninger og kunne vise oss et utvalg av kjente og ukjente planter: engelsk ginst eller nåleginst (*Genista anglica*) fra Danmark, selsnepe (*Cicuta virosa*) og myrkongle (*Calla palustris*) fra Limitjern, strandkål (*Crambe maritima*) fra Mølen, og fra Øvre Eikern myrhatt (*Potentilla palustris*), myrflangre (*Epipactis palustris*) og den lille orkidéen knottblom (*Microstylis monophyllos*).

Men mest hadde han tatt med fra Öland. Her så vi både Ölands solrose (*Helianthemum oelandicum*), den klorofyll-manglende orkidé fuglereir (*Neottia nidus-avis*), den giftige bulmeurt (*Hyoscyamus niger*), stolt Henrik (*Chenopodium bonus-henricus*), den lille fetteren til blodtopp, pimpernell (*Sanguisorba minor*), mange valmuer (*Papaver*), rundskolm (*Anthyllis vulneraria*), hvit skogfrue (*Cephalanthera longifolia*), kløverert (*Tetragonolobus maritimus*), narmarihånd (*Orchis morio*) i mange nyanser, og Johannesnøkler (*Orchis militaris*).

Kjell Oddnevik hadde vært i California, og herfra viste han flere bilder av de kjempestore trær, sequoia og redwood (*Sequoiadendron giganteum* og *Sequoia sempervivens*). Det første er verdens største tre og vokser i fjellregionen Sierra Nevada i høyder opp til 2000 meter. General Sherman-tre rager 80 meter over bakken og har en omkrets på 30 meter. Det er anslått til å veie over 1500 tonn. Redwood-trærne vokser nærmere kysten. De er slankere, men kan bli opptil 120 meter høye.

I tillegg så vi bilder av den tørketålende eukalyptus-tre (*Eucalyptus*) med sine sterkt aromatiske blader og av den kjempestore sukkulente planten Agave. Roger kunne opplyse at eukalyptus stammer opprinnelig fra Australia.

Som forberedelse til vår planlagte kveldstur i august til siloen i Skien, ville Kjell Thowsen nå vise oss noe av det interessante flora som vi kunne forvente å se der. Men først tok han også noen glimt fra sommerens turer - søstermarihånd (*Dactylorhiza sambucina*) i flott blomst på Skafsåheie i pinse, skogmarihånd (*Dactylorhiza fuchsii*) og knottblom fra Øvre Eiker, og kveldsstemming på Langangsmyra.

Så presenterte han sin utsøkte bildesamling - noen kjente planter, men flere ukjente og tildels meget sjeldne, funnet til forskjellige tider ved siloen. Noen er siden forsvunnet, men nye dukker stadig opp. Det er det som gjør silo-flora så spennende. De blir bare listet opp her:

Orientsmelle (*Silene csereii*), stridsennep (*Sisymbrium loeseli*), orientsennep (*S. orientale*), salatsennep (*Eruca vescaria*), narresennep (*Hirschfeldia incana*), kulekarse (*Rorippa austriaca*), gaffelmure (*Potentilla bifurca*), gull-lusern (*Medicago falcata*), orientsteinkløver (*Melilotus indica*), knollkjeks (*Chaerophyllum bulbosum*), giftkjeks (*Conium maculatum*), ormehode (*Echium vulgare*), løvehale (*Leonurus cardiaca*), kranssalvie (*Salvia verticillata*), engryllik (*Achillea nobilis*), ullborre (*Arctium tomentosum*), piggtistel (*Carduus acanthoides*), olymptistel (*Carduus thoermeri*) og stjerneknoppurt (*Centaurea solstitialis*).

Til sist kom Bjørn Erik Halvorsen med bilder fra mange av våre sommerturer i 1992. Fra Jomfruland viste han rosettkarse (*Cardamine hirsuta*), både vanlig og dansk skjørbuksurt (*Cochlearia officinalis* og *danica*), nyresildre (*Saxifraga granulata*) og moskusurt (*Adoxa moschatellina*). Utsikten fra toppen av Bronane var fin på vår tur til Singusdal, og Seljord kunne glede med blåmunke (*Jasione montana*) og skogmarihånd (*Dactylorhiza fuchsii*). Fylkesblomsten vår, søstermarihånd (*Dactylorhiza sambucina*) fyllte en hel eng med sin gule topper i Blika, og fra Limitjern så vi bregnen vasstelg (*Dryopteris cristata*). Der kunne vi også studere en avskåren rot av den giftige selsnepe (*Cicuta virosa*).

Han hadde også fotografert gul hornvalmue (*Glaucium flavum*) på Malmøya, og i Øvre Eiker både kam-marimjelle (*Melampyrum cristatum*) og stavklokke (*Campanula cervicaria*). Klokkesøte (*Gentiana pneumonanthe*) så vi fra både Bandak og Litlevann i Åmli. Men Bjørn Erik interesserer seg også for de blomsterløse planter, så han kunne vise oss både fjærmose (*Ptilium crista-castrensis*) og tvaremore (*Marchantia polymorpha*), og dessuten rødbegerlav (*Xanthoria elegans*) fra demningen ved Kalhovd.

Det var en kveld med mange inntrykk. Medlemmene er blitt flinke til å dele sine opplevelser med andre. Helt i slutten av dette møte kunne Roger opplyse at det er blitt utarbeidet et norsk register til Mossbergs flora, og det var det mange som kunne tenke seg å bestille.

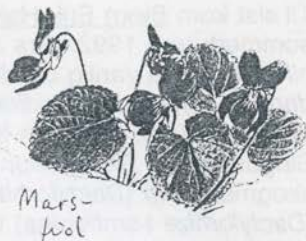

Gul
hornvalmue

Mule Varde

Onsdag 21. april 1993.
Aktivitetsdag.

Programansvarlig: Charlotte Bakke.
Referent: Charlotte Bakke.

I år som i fjor ble vårens aktivitetsdag avviklet på Mule Varde. Denne kvelden hadde 22 personer funnet veien til dette praktfulle området som Porsgrunn kommune har satt i stand.

Første post på programmet var en konkurranse der det gjalt å artsbestemme 20 planter utifra 20 plantedeler som var satt opp på en pappplate. På svarskjemaet var det oppført tre alternativer for hver plante. Diskusjonen gikk høyt medlemmene imellom om hvilke arter vi så.

Etter konkurransen gikk gruppen ut for å ta parkanlegget nærmere i øyesyn. Roger Halvorsen kunne fortelle at det inne på denne ca. 50 mål store eiendommen finnes 50 - 60 forskjellige treslag, bl. annet den spesielle weymouth-furu (*Pinus strobus*). Blåveis (*Hepatica nobilis*) og marsfiol (*Viola odorata*) stod i full blomstring, og ved gangvegen ned mot sjøen vokste skogbingel (*Mercurialis perennis*) og trefingersildre (*Saxifraga tridactylites*). Nede ved badehuset ga Thor Wiersdalen oss en nærmere orientering om vårrublom (*Erophila verna*), som dannet store matter der.

Det var en heller kjølig vårkveld, så etter vandringen ute gjorde det godt å komme seg i hus til kaffe og kake-servering. Roger redegjorde om flora-atlasen. Det ble også anledning til å få sett i permene med utbredelseskart over artene som er tatt med der.

To av de frammøtte hadde fått i oppgave å presentere hver sin plante. Karl Eriksen viste bilder og snakket om "hage-eiernes skrekk", løvetannen (*Taraxacum sp.*). Anne Vinorum fortalte om en lavart hun kunne huske fra barndommen i Sannidal; lungenever (*Lobaria pulmonaria*). Den vokser på gamle løvtrær og ser ut som små gevirer.

Kvelden ble avsluttet med en konkurranse. Roger Halvorsen viste 20 plante-lysbilder. For hvert bilde ble det oppgitt 3 arter, hvorav en av dem var den riktige.

Porsgrunn bibliotek

April måned.

Utstillingsansvarlig: Bjørn Erik Halvorsen.

Referent: Bjørn Erik Halvorsen.

Sommeren 1992 feiret Telemarkskanalen 100-års jubiléum. I den anledning satte TBF sammen en botanisk utstilling med tittelen "Fra fjord til fjell" som sto utstilt i Lårdal. Denne utstillingen er beskrevet nærmere i TBF's årreport for 1992.

Denne utstillingen ble i april måned hentet fram igjen og ble med noen utvidelser satt opp i Porsgrunn bibliotek. Plansjene ble supplert med visning av kystplanter og "Grenlandske spesialiteter". Plansjen med kystplanter inneholdt legeveronika (*Veronica officinalis*), nyresoleie (*Ranunculus auricomus*), filtkongsllys (*Verbascum thapsus*) og strandnellik (*Armeria maritima*). Plansjen med "Grenlandske spesialiteter" inneholdt skjellrot (*Lathraea squamaria*), rød skogfrue (*Cephalanthera rubra*), flueblomst (*Ophrys insectifera*) og ormehode (*Echium vulgare*).

I tillegg fikk vi disponere tre monterer som ble fylt med gamle floraer, Listera-utgaver, herbarie-eksemplarer og enkelte sider fra flora-atlasen. Blandt floraene fantes f. eks. gamle utgaver av Lid og Blytt. Herbarie-eksemparene inneholdt ormetelg (*Dryopteris filix-mas*) og fjelldronning (*Saxifraga cotyledon*).

Biblioteket kunne rapportere om interesse for utstillingen blant bibliotekets besøkende.

Ramsås-kollen i Gjerpen

Søndag 25. april 1993.

Turleder: Øyvind Skauli.

Referent: Øyvind Skauli.

Lidveien krysser Gjerpensdalen, klatrer opp øst-lia og ender ved Ramsåstjern. Under en kort stopp underveis, under en lerkhimmel, i åpent landskap ble det orientert om geologien og landskapstypene på dagens rute. Veien forlot åkrene på løsmassene, passerte sandstein-sedimentene i stripete skjæringer, inntil vi kom øst og opp der vestgrensen for Oslo-feltets basaltiske smeltmasser preger landformer og vegetasjon.

Vi fikk sanne lokalhistorikeren / arkeologen Torgeir Strands benevnelse av basalt-området: "Gjerpens-bondens gras- og lauv-ressurser gjennom århundrer". Veksterlig er det, men "bulkete", så her var ikke åkerland, men rik beiting, slått og sanking. Hjå- og ofte sigd-slått av teigene, og lauing i rike lier.

Nå fant vi villenger, noen hyttegrender og moderne løypetrasséer av gatebredde, noen granplantefelt og noe tilgroing av asp. Det meste er overgrodd sommerstid, men uten at noe høstes fra området vi vandret i, bortsett fra hogst av trær.

Da vi ankom, hadde Kjell Thowsen med to hjul og god tid allerede kost seg en tid ved det mørke tjernet, der en gråhegre skred i froskemylderet på grunt vann.

Regndager og vårsol hadde skapt liv på basalt-skrentene, ikke bare hestehov i veikantene. Ennå blåveis under granene i Heståsen - men óg hvitveis, lerkespore, maigull og gullstjerne. Vårkålen var saftig grønn og gul, og de små nyfødte pengeurt og vårskrinneblom var tallrike og langt nettere enn hva de blir til senere på våren.

Bekkeblom-tuene var uten gullglans ennå. Nina og Bjørn kunne fortelle at visne girlandere i buskene sommers-tid var bestemt til å være humle. Nyresoleie i knopp ledet på de andre soleiene. Gule kroner var såvidt synlig på nøkleblom, mens vårfrytle sto i sin fineste stas. Mange og kraftige knipper av vårmarihåndblader indikerte ett topp-år for arten.

Stien forlot engene, opp gjennom løvtre-lier og åsens topp var

barskogsrik, men også eik hadde bitt seg fast. Tysbast var i blomst i kløftene, mens hegg og selje nederst i lia bare såvidt viste grønne skudd. Utsikten fra topp-punktet, nyankomne syngende småfuglarter og et gjenstøpt hull etter gull(!)-skjærping i en grov pegmatittgang, - alt tok tid.

Vintergrønn-blad, sanikel noen steder og den vår-raske tannroten røbet at skogsbunnen snart ville skjules i grønt.

Omfattende forhånds-søk i bratte urer var negativ på ramsløk, så eiendommens navn kan heller vise til den tradisjonelle ravne- (ramne-) hekkingen på østskrenten. (Den var óg velkjent for grunneieren, mens løklukt i liene var ukjent).

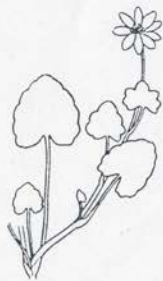
Atraksjonen på rasteplassen på stupet østpå var tepper av stemorsblom og utsikten ned på Bjørkedals gårder, veier og vann, samt skogsriket vi har overalt rundt oss her i Grenland. Ravnepar og 3 musvåk paraderte.

Den duftende fiolen Kjell fant på nedtur er senere bestemt til å være bakkefiol.

En vårtur før løvsprett, - det ble verdsatt av et dusin vårsugne vandrere.

De latinske navnene:

Asp (osp) (*Populus tremula*), hetehov (*Tussilago farfara*), blåveis (*Hepatica nobilis*), hvitveis (*Anemone nemorosa*), lerkespore (*Corydalis intermedia*), maigull (*Chrysosplenium alternifolium*), gullstjerne (*Gagea lutea*), vårkål (*Ranunculus ficaria*), vårpengeurt (*Thlaspi alpestre*), våskrinneblom (*Arabis thaliana*), bekkeblom (soleihov) (*Caltha palustris*), humle (*Humulus lupulus*), nyresoleie (*Ranunculus auricomus*), nøkleblom (*Primula veris*), vårfrytle (*Luzula pilosa*), vårmarihand (*Orchis mascula*), eik (*Quercus petraea*), tysbast (*Daphne mezereum*), hegg (*Prunus padus*), selje (*Salix caprea*), vintergrønn (*Pyrola sp.*), sanikel (*Sanicula europea*), tannrot (*Dentaria bulbifera*), ramsløk (*Allium ursinum*), stemorsblom (*Viola tricolor*), bakkefiol (*Viola collina*).

Vårkål

Årsrapport 1993

Telemark Botaniske Forening

Innhold.

Året som er gått...	Del 1 side 3
Årsmøtet 1992	Del 1 side 4
Floraen i Akershus - Jan Wesenberg	Del 1 side 7
Jeg velger meg...	Del 1 side 10
I og ved ferskvann - Thor Wiersdalen	Del 1 side 10
Erteblomstfamilien - Karl Eriksen	Del 1 side 11
Møllefloraen - Roger Halvorsen	Del 1 side 13
Julemøtet 1992, Sønderjylland-minner	Del 1 side 16
Fjellplanter - Inger Nordal	Del 1 side 19
Skjærgårdspærler - Anders Lundberg	Del 1 side 23
Canadas villmark - Jan Erik Tangen	Del 1 side 27
Blomstrende minner fra 92	Del 1 side 29
Mule Varde	Del 1 side 32
Porsgrunn Bibliotek - utstilling	Del 1 side 33
Ramsåskollen i Gjerpen	Del 1 side 34
Rekevika i Kragerø	Del 2 side 2
Froland i Tokke	Del 2 side 4
Rognsåsen i Bamble	Del 2 side 4
Buer i Bjørkedalen	Del 2 side 5
Sørlandet	Del 2 side 6
Gravastrand i Eidanger	Del 2 side 8
Karmøy	Del 2 side 10
Arøya i Langesundsfjorden	Del 2 side 13
Portør	Del 2 side 14
Bondal i Hjartdal	Del 2 side 15
Indre Oslofjord	Del 2 side 19
Öland resymé	Del 2 side 22
Århus Økologiske Stasjon	Del 2 side 24
Mosekurs - med Harry Andersson	Del 2 side 24
Rjukan-traktene	Del 2 side 28
Mølen	Del 2 side 31
Mælum - sopptur	Del 2 side 32
Gélesopper - Anna-Elise Torkelsen	Del 2 side 33